De nordiske tidsskrifter

Af Bent E. Kjær

I begyndelsen kom taleundervisningen til Danmark - fra Europa. Senere hentede vi selv logopædien - i Tyskland og Østrig. Og endnu senere havde Danmark rollen som formidler af logopædien til Skandinavien. Ligesom i andre, større sammenhænge har Danmark i logopædisk sammenhæng været Nordens bro til Europa - og Europas bro til Norden.

Næsten 100 år før Talepædagogisk Forenings stiftelse - i 1830'erne - kom der besøg fra Tyskland, såvidt vides helt uopfordret, med tilbud om undervisning af stammere. (Ja, i dette tilfælde er der nu ingen tvivl om, at det rette ord for indsatsen ville være 'behandling'! Men jeg skal ikke gå nærmere ind i dén debat her; blot med denne parentes indskyde, at det, der dengang for 160 år siden blev tilbudt det danske Kultusministerium, var at ligne ved en medicin, en ganske bestemt behandling mod stammen (1).)

Mange år senere var det dr. Berquand fra Frankrig, der kom besøg. Og igen var det stammen, der blev tilbudt behandling for. Og denne gang affødte det udenlandske besøg mere konkrete resultater, nemlig oprettelsen af Statens Institut for Talelidende.

Dette er den ultrakorte version af historien om *fagets* indtog i Danmark. Og nu til historien om den danske *forening* for logopædi og logopæder og dens relationer til Norden og resten af verden.

- et nordisk Tidsskrift...

I 1931 havde der allerede i mange år eksisteret et nordisk samarbejde inden for de forskellige særforsorgsgrene. Dette år - på det 8. nordiske møde - skete der imidlertid to interessante ting. For første gang var der det år oprettet en særlig sektion for de fagfolk, der arbejdede med talelidende. Og for det andet besluttede man i denne sektion "at undersøge Mulighederne for Udgivelse af et nordisk logopædisk og foniatrisk Tidsskrift og, om Mulighederne fandtes, at søge Planen realiseret" (2). De tre, der fik overdraget denne opgave, var Talepædagogisk Forenings formand, forstander H. Bering Liisberg, Hellerup, skolebestyrer Hans Eng, Norge (se Henning Karlstad: Danmark -

Norge), og med.dr. Alfhild Tamm, Stockholm, som var den, der indtroducerede logopædien i Sverige (3).
Det vides ikke, hvorfor der gik 5 år, før tidsskriftet blev en realitet. Måske manglede man en handlekraftig bygmester. Måske var Bering Liisberg for optaget af at arrangere international kongres i København. I hvert fald skete der først noget, da *Egil Forchhammer* kom ind i billedet, udnævnte sig selv til redaktionssekretær og på egen hånd indgik aftale med et trykkeri.

Nordisk Tidsskrift for Tale og Stemme

Ifølge det redaktionelle forord til første nummer af NTTS blev virkeliggørelsen af planerne mulig "takket være dansk Talepædagogisk Forening, der har overtaget den økonomiske Garanti og indtil videre er Ejer af Tidsskriftet" (2). Det er svært at forestille sig, hvordan det kunne være muligt for så ung en forening at stille garanti for trykkeudgifterne, som dengang må have været relativt mindst lige så store som i dag, og formentlig større. Foreningen var trods alt kun 12-13 år gammel, og medlemsskaren var overskuelig. Pr. 1. januar 1937 var der *61* autoriserede talelærere (4). Og abonnementsprisen var kr. 6,00 pr. årg.!
Det er meget interessant, at en liste over "de af Den Alm. Danske Lægeforening autoriserede talelærere" optræder i *Nordisk* Tidsskrift for Tale og Stemme. Det siger en del om, i hvor høj grad dette fagblad *også* var Talepædagogisk Forenings medlemsblad.
Og det var nok ikke kun, fordi 'vi' havde garanteret for økonomien. Det var formentlig nok så meget, fordi hovedredaktøren var foreningens formand, og fordi redaktionssekretæren også var dansker.

Egil Forchhammer (1906-1978) som tog de afgørende skridt til etablering og udgivelse af Nordisk Tidsskrift for Tale og Stemme. Her fotograferet ved Talepædagogisk Forenings 50 års jubilæum i 1973.

NORDISK TIDSSKRIFT FOR

TALE OG STEMME

REDAKTION:

Sverige: Alfhild Tamm, med. dr. Norge: Hans Eng, Skolebestyrer
Danmark: H. Bering Liisberg, Forstander

HOVEDREDAKTØR:
Forstander H. Bering Liisberg
Statens Institut for Talelidende
Rygaardsalle 45 — Hellerup

SEKRETÆR:
Egil Forchhammer

1. AARGANG — MAJ 1936 — NR. 1

INDHOLD:

	Side
H. Bering Liisberg: »Hvad der tilstræbes«	1
Viggo Forchhammer: »Tale og Sang«	2
Hans Eng: »Den pedagogiske behandling av stamhet«	8
Program för det 9:de nordiske mötet	13
Fra »Talepædagogisk Forening« i København	15
Litteratur	17

KØBENHAVN
FR. G. KNUDTZONS BOGTRYKKERI
1936

Men det er bemærkelsesværdigt, at det vedblev at være sådan. I sine 38 år som nordisk logopædisk fællesnævner havde NTTS kun tre hovedredaktører. Og de var alle danske. Og de var (eller blev) alle taleinstitutforstandere. Og to af dem var, mere eller mindre sammenfaldende med deres perioder som redaktør, også formand for Talepædagogisk Forening. Fra den første beslutning blev taget i 1931 om at søge at realisere et nordisk tidsskrift for logopædi og indtil 1950, da Egil Forchhammer blev forstander i Hellerup og derfor ikke magtede at varetage redaktørposten mere, var det altså Talepædagogisk Forenings formand, der var redaktør for bladet.

Det mest positive set fra dansk side - især når man betænker, hvor få danske bidrag, der hidtil har været i det nuværende nordiske/internationale tidsskrift for logopædi - var imidlertid, at det hovedsageligt var den danske forenings medlemmer, der skrev artiklerne. Af i alt 385 artikler i løbet af de 34 årgange havde de 254 eller 66% dansk forfatter!

Nu skal vi jo ikke gøre os bedre, end vi var - selv om man vel godt må være lidt selvbeskuende og lidt stolte, når man som den første forening i verden fejrer 75 års jubilæum. Men en naturlig forklaring på den fremtrædende danske position i de år er formentlig, at vi havde nogle års forspring i forhold til vore nordiske kolleger. Der havde nok været tilløb til en logopædisk indsats i Norge og Sverige tidligt i århundredet. Men i Danmark havde vi haft et Statens Institut for Talelidende siden 1898, og i Århus havde der siden 1896 været en Klinik for Talelidende, som ikke kun behandlede de ganespaltepatienter, det især drejede sig om, med proteser, men også tilbød taleundervisning (5). Hvorfor vi ikke har kunnet fastholde denne position som førende i Norden - ja,

det er en helt anden historie, som ikke kan få plads i denne artikel. Men for mig at se ligger en væsentlig del af forklaringen i følgende to forhold: Fra det øjeblik, staten overtog uddannelsen, har den været styret og administreret af folk, som ikke selv var/er (audio)logopæder. Og: De udøvende myndigheder (læs: ministerium og DLH) har aldrig forstået, at også et fag som logopædi - ligesom for eksempel pædagogik, psykologi, dansk, fysik etc. - har brug for en videnskabelig/akademisk tilgang til fagets udvikling.
Selv om det ikke er specielt flatterende for os læreruddannede DLH-talepædagoger, så må vi erkende, at de paradigmeskift, der er sket især i logopædien igennem de seneste ca. 50 år, alle (jeg forsværger ikke noget, men det gælder dem, jeg umiddelbart kan komme i tanke om) er affødt af talepædagoger med akademisk baggrund! Eller af kolleger med et åndeligt vingefang af akademisk karakter. Ingen nævnt, ingen glemt.

Som bekendt markerede Audiologopædisk Forening sit 60 års jubilæum med udgivelse af 'Milepæle i dansk logopædi', som på én gang var et forsøg på at rejse et monument over en række væsentlige skridt i dansk logopædi og dem, der tog skridtene, og en samling af endnu læseværdige artikler fra NTTS. Det er bemærkelsesværdigt, at dét lod sig gøre på grundlag af et nordisk tidsskrift. Men som redaktøren, Vibeke Bloch, skrev i sit forord: "Det var det tidsskrift vi levede med og hvor vi selv tog til orde. Det var »vores« blad."

Som overgang til nogle ord om det næste nordiske tidsskrift vil jeg citere en enkelt sætning fra mit eget forord til Milepæle (p. 8) i 1983: "Det må være et af historiens mange luner, at det tidsskrift, der i sin titel hentydede til talekunsten og dyrkelsen af den smukke stemme, blev bladet, der formidlede interessen for talens lidelser og udviklingen af faget logopædi, medens det tidsskrift, der 40 år senere netop tog navn efter udviklingen og dermed pegede i retning af en medicinsk og teknisk præget behandling af talelidelser, allerede i sin 3. årgang skulle komme til at bringe en artikel, der som den første af en række peger tilbage til det kunstneriske aspekt og på nødvendigheden af at indtage en musisk-humanistisk holdning i vor 'behandling' af mennesker med kommunikationsvanskeligheder."

Nordisk Tidsskrift for Logopædi og Foniatri (NTLF)

Siden 1959 havde vi haft en nordisk samarbejdskomité for logopædi under ledelse af Egil Forchhammer. Han foreslog selv i 1973 en omstrukturering af dette samarbejde. Og den 1. jan. 1975 trådte de nye vedtægter for Nordisk Samarbejdsråd for Logopædi og Foniatri i kraft. Rådets opgave skulle være "at fremme enhver form for fælles nordiske interesser inden for forskellige former for sproglig kommunikation" (vedtægtens § 1). Denne opgave skulle bl.a. løses ved at rådet "bidrager til en koordinering og en rationalisering af den nordiske fagpresse inden for området" (§ 2, stk. D). Og såle-

des fik vi fra januar 1976 det bordeauxfarvede Nordisk Tidsskrift for Logopædi og Foniatri.

Hvad angår redaktionen fortsattes linien fra NTTS: Der skulle være én redaktør fra hvert land - dvs. Danmark, Norge, Sverige og Finland; Island kom først med fra julinummeret 1980 - og en af disse skulle være hovedredaktør. Og hvem dét blev? Ja, såmænd: traditionen tro blev det den danske forenings formand Bo Ege. Og han forblev hovedredaktør, så længe han sad i redaktionen. I efteråret 1983 blev han erstattet af Ivan Køhler på den danske plads, og hovedredaktørhvervet blev overtaget af Oddlaug Myklebust, Norge. Hun var ikke formand for Norsk Logopedlag; men hun blev forstander/rektor for Bredtvet Senter for Logopedi. Traditionen tro... Men så var det også slut med traditionerne. Fra november 1989 overtages hovedredaktørposten af den svenske foniater Peter Kitzing, Malmö. Og han er stadig hovedredaktør; nu hedder det blot 'editor-in-chief'. Hvorfor, vender vi tilbage til om lidt.

Først skal vi lige konstatere, at dansk logopædi – repræsenteret ved fire fremtrædende talepædagoger, alle formænd og/eller forstandere – stod i spidsen for den skriftlige, professionelle kommunikation mellem de nordiske landes logopæder i næsten 50 år.

Kritik og internationalisering

Fra omkring midten af 80'erne hørte vi imidlertid gang på gang, at NTLF ikke var særlig interessant. Mange sagde direkte, at de ikke læste bladet. Og såvel fra Danmark som fra Norge kom der udtalelser i retning af, at de nationale tidsskrifter var både bedre og pænere, og at de faglige artikler deri ofte var af lige så høj kvalitet som dem i NTLF.

Det er et spørgsmål, om ikke problemet mestendels var, at den praktisk arbejdende danske talepædagog fandt DANSK AUDIOLOGOPÆDIS overvejende praksis-orienterede artikler mere læseværdige og i højere grad relateret til sin egen arbejdssituation end artiklerne i NTLF, som i hvert fald tilstræbte at være af videnskabelig standard.

Under alle omstændigheder viste der sig det væsentlige problem for redaktionen af NTLF, at det var småt med tilgangen af artikler. På et tidspunkt blev det derfor nødvendigt for redaktion og bestyrelse (Samarbejdsrådet) at overveje, hvad der skulle ske. Dét havde den netop tiltrådte hovedredaktør nu et ganske klart bud på. Faktisk havde han stillet sin arbejdskraft og faglige ekspertise til rådighed som hovedredaktør på visse betingelser: Tidsskriftet skulle gøres internationalt, dvs. engelsksproget, det skulle komme 4 gange årligt, og det skulle udgives af et professionelt forlag. Og fremfor alt skulle det have en standard, som gjorde det meritgivende at skrive i det.

Der blev skabt kontakt til det svenske Almquist & Wixell, som i forvejen udgav Scandinavian Audiology, og forhandlinger blev indledt.

Scandinavian Journal of Logopedics and Phoniatrics

I min egenskab af redaktør for DANSK AUDIOLOGOPÆDI og som den, der indtil da havde været stærkt involveret i foreningens forlagsvirksomhed, blev jeg bedt om at deltage i et møde i december 1990, hvori også deltog ALFs og NSLFs formand Mette Tyge, redaktøren Peter Kitzing og Håkan Pårup fra Almquist & Wixell. Der blev regnet meget på, hvordan økonomien kunne hænge sammen. NSLF havde dels en mindre sum på bankbogen, dels den løbende indtægt fra de nationale foreninger i form af 'bloktilskud' til tidsskriftet at gøre godt med. Alligevel måtte vi lade en hel årgang af tidsskriftet indgå i handlen. Det vil sige, foreningerne betalte normalt, men medlemmerne fik ikke noget blad.
Her skal det i sandhedens interesse nævnes, at forlaget bestemt ikke var ublu i forhandlingerne. De gav os en meget fair behandling. Men de var naturligvis nødt til at beregne sig en vis dækning af de betydelige udgifter, der er forbundet med at etablere et nyt tidsskrift og prøve at få det ind på det i forvejen tæt pakkede internationale tidsskriftmarked.
Aftalen kom i hus og blev ratificeret af de fem medlemsforeninger i NSLF. Og Peter Kitzing gik i gang med det meget store redaktionelle arbejde. Ikke fordi der var mange manuskripter at bearbejde, men fordi det krævede en vældig indsats at fremskaffe egnede manuskripter. Peter måtte benytte alle de faglige kontakter han havde og samtidig trække meget på de nationale medredaktører.

Før, under og efter diskussionerne om alle de praktiske og økonomiske forhold blev en helt anden og egentlig langt mere interessant diskussion også ført i Samarbejdsrådet i disse år - og igen omkring 1995, da der pány var optræk til krise: Skal NSLF overhovedet udgive et videnskabeligt tidsskrift, når så mange af medlemmerne angiveligt ikke læser det? Der blev gengivet mange medlemsudtalelser og argumenter for et 'nej', men de enkelte medlemmer af rådet var ikke i tvivl. Det blev dét synspunkt, der sejrede, som havde båret hele den nordiske samarbejdsidé siden 1931: De nordiske lande har så meget tilfælles, kulturelt i bredeste forstand, og med hensyn til hvordan vi behandler mennesker, at vi dels bør samarbejde tæt for at bevare og udvikle disse værdier, og dels bør arbejde for at udbrede og videregive disse værdier til resten af verden.
Samtidig var det Samarbejdsrådets overbevisning, at dets opgave var at arbejde for den højst mulige faglige standard, hvilket i den aktuelle situation indebar at udgive et fagtidsskrift på videnskabeligt niveau, også selv om en del medlemmer ikke orkede at læse engelsk.

Forlaget, som i begyndelsen af 1991 fusionerede med Universitetsforlaget i Oslo og derfor kom til at hedde Scandinavian University Press, havde fra starten 'lovet', at det ville tage et par år at indarbejde det nye tidsskrift. Det så imidlertid hurtigt ud til, at der ville gå længere tid. I løbet af 1993-94 blev det mere og mere klart, at vi ikke var sluppet af med den gamle syg-

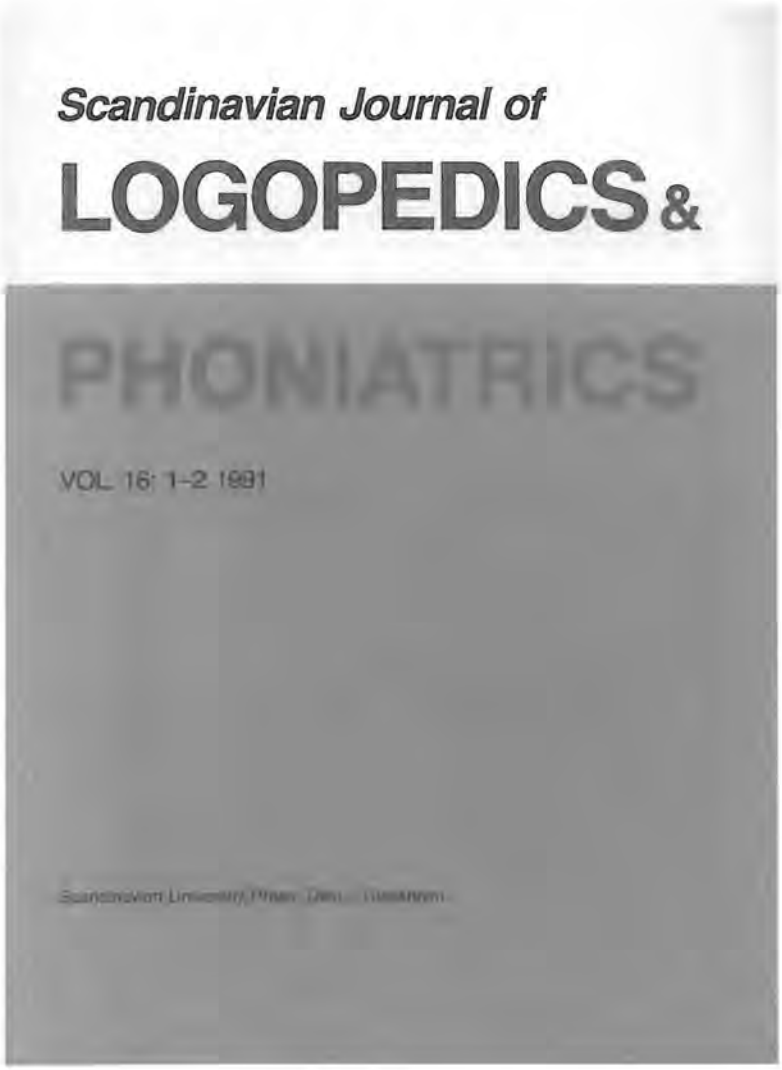

dom 'the missing manuscript'. Hverken internationaliseringen eller det større og flottere layout havde afhjulpet problemet. Årgangene haltede mere og mere efter årstallet. På Samarbejdsrådets møde i Oslo i begyndelse af september drøftede vi, hvor længe samarbejdet med forlaget kunne holde, når bladet udkom så uregelmæssigt.

Tre uger efter fik jeg (som formand for NSLF) en skriftlig forespørgsel fra forlaget om at indgå et samarbejde med British Voice Association og dens tidsskrift VOICE. Henvendelsen blev taget meget alvorligt, for pludselig var der optræk til, at vi måske ikke havde 'vort eget' nordiske tidsskrift ret meget længere. Tilfældigvis havde ALFs og Norsk Logopedlags formænd planlagt at deltage i den svenske forenings årsmøde i midten af oktober, så der blev hurtigt aftalt et møde med forlaget i Stockholm. Her lagde forlaget meget konkret op til, at NSLF gik i samarbejde med BVA (som var i den situation, at de havde manuskripter nok, men ikke råd til at videreføre deres eget tidsskrift) om at udgive et fælles tidsskrift. Dette var egentlig en chokerende tanke for os. Hvad blev der så tilbage af den nordiske idé? Og ville det ikke hurtigt ende med at blive et rent 'stemme-tidsskrift' (som der var flere af i forvejen)?!

Logopedics, Phoniatrics, Vocology

Der fulgte nu et meget hektisk efterår, hvor fax'erne fløj igennem luften. Situationen var nemlig, at vi faktisk ikke havde noget valg. SJLP var efterhånden ca. et år forsinket i forhold til udgivelsesplanen. Og ifølge kontrakten var det Samarbejdsrådet, der sad med problemet, for det var os der var forpligtet til at levere materialet til bladet.

Samarbejdsrådets medlemmer var enige om, at vi ville fortsætte med at udgive et tidsskrift på højt fagligt niveau. Og vi var forsåvidt også enige om, at vi var nødt til

at gå i samarbejde med BVA. Men to af medlemsforeningerne ville ikke være med. Det gav mange problemer, for kontrakten og prisen pr. abonnement var baseret på, at NSLF betalte for mellem 3000 og 3500 abonnementer. Endnu engang var forlaget positivt indstillet og accepterede, at vi kunne fortsætte med samme (lave!) abonnementspris, selv om det kun var Danmark, Sverige og Island (ca. 1800) der gik med.

Imidlertid var der stadig en del forvirring og usikkerhed om projektet og betingelserne. Det hele var gået meget hurtigt. Og vi havde dårligt hverken tid eller råd til at mødes og drøfte sagerne i fred og ro over et bord. Og endelig afhang de endelige svar af de nationale bestyrelsers holdning. Så tilsidst kom det dertil, at jeg måtte sende en 'formular' til rådets medlemmer og bede om, at man underskrev på sin forenings vegne, om man gik ind for samarbejdet med BVA om et nyt fælles tidsskrift eller ej. Resultatet blev, at Norge og Finland sagde nej.

Men som bekendt blev det nye tidsskrift undfanget og født og fik navnet 'LPV' - Logopedics, Phoniatrics, Vocology. "Scandinavian Journal" forsvandt, men vore to fagbetegnelser blev bibeholdt - og ligeså de nordiske farver på omslaget. De nordiske logopæd-foreninger har stadig et fælles fagtidsskrift. Og noget tyder på, at den næste redaktør for LPV bliver en professor i logopædi. Men dét er ikke en dansker...!

Referencer:

(1) Steen Fibiger-Dagnæs: Stammen i historisk og komparativ belysning. Ph.D.-afhandling. Danmarks Lærerhøjskole 1990

(2) Bering Liisberg, Nordisk Tidsskrift for Tale og Stemme, 1. årg. nr. 1, 1936, p. 1

(3) Ulrika Nettelbladt & Christina Samuelsson: "Alfhild Tamm. En svensk pionjär inom området barnspråkstörningar". 1997 (manuskript)

(4) NTTS nr. 6/7, januar 1937, pp. 121-123.

(5) Vibeke Blochs kommentar, Milepæle, p. 56.